

Світлана Танана
Svitlana Tanana

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ ТА ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ

ACTUAL ISSUES OF FORMING FUTURE TOURISM MANAGERS' PROFESSIONAL SPEECH AND FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCES

У статті зазначено, що навчання професійному іношомовному спілкуванню може здійснюватися лише на основі вже сформованих базових знань, пов'язаних із професійними сферами діяльності майбутнього фахівця. Значущим є професійне спілкування спеціаліста туристичного профілю, яке включає в себе володіння специфічним вокабулярієм. Аналізується комунікативна орієнтація процесу навчання професійному іношомовному спілкуванню в туристичній роботі, яка визначається двома головними чинниками: існування мотивації та існуванням переносу мовленнєвих умінь у сферу їх практичного застосування. У статті розкрито основні напрями використання туристичної роботи в процесі навчання іноземних мов, визначається їх місце і значення в освітньому процесі вищого навчального закладу.

Ключові слова: професійна туристична освіта, комунікативна компетентність, професійне іношомовне спілкування, майбутня діяльність фахівця, менеджер з туризму.

В останні роки в Україні відбувається суттєве реформування системи освіти згідно з постійно змінюваною політичною ситуацією в світі, новими потребами суспільства в XXI столітті, змінами у житті й свідомості громадян, що зумовлює пошук нових шляхів формування особистості фахівця, здатного до ефективної взаємодії й комунікації з представниками інших культур, готовим до діяльності у полікультурному середовищі. З поширенням міжнародних зв'язків, освітніх міжнародних програм у сучасному суспільстві все більшого розвитку набуває туризм, який поряд із розважальною має культурну, освітню та виховну функції. Відтак зростає роль професійної підготовки менеджерів туризму, здатних до ефективної міжкультурної взаємодії, оскільки їхня діяльність у значній мірі пов'язана з налагодженням контактів з представниками різних культур.

Розуміння важливості комунікативної взаємодії супроводжується запровадженням у закладах вищої освіти дисциплін, спеціальних тренінгів. Проте, як свідчать результати проведених опитувань, майбутні економісти та менеджери відчують труднощі у спілкуванні вже під час виробничих практик: вони не завжди можуть чітко висловлювати і відстоювати свою думку, уникати конфліктних ситуацій із колегами чи працівниками, долати психологічні бар'єри міжособистісної взаємодії. Формуванню комунікативних умінь суперечать надмірне застосування під час аудиторних занять персональних комп'ютерів, супроводження модульно-рейтингової системи навчання тестовою формою контролю навчальних досягнень, яка звільняє студентів від необхідності живого спілкування.

У результаті досліджень науковців О. Абдуліної, А. Алексюка, Н. Кузьміної, О. Мороза, Н. Ничкало, А. Нісімчука, С. Сисоевої, В. Федорченка та інших вчених отримані важливі дані про сутність психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів до різних напрямів професійної діяльності. Проблема розвитку комунікативних умінь у студентів у різних видах

діяльності знайшла своє відображення у працях Л. Волкова, М. Лили, А.М Москаленко, Г. Нагорної, Б. Чернова, О. Шапран та ін.

Теоретичні засади процесів формування культури спілкування та комунікативних умінь висвітлені у працях Н. Бабич, В. Біблера, А. Бодальова, В. Борщовецької, О. Крегера, Дж. Тьюсона, Д. Ягера та інші. У низці праць А. Абрамової, Й. Гентце, Г. Друм, Т. Каткової, Г. Терещука, В. Ковтуна, Е. Короткова, Л. Савчук, Ф. Тейлора, Ф. Хміля досліджено проблеми підготовки майбутніх фахівців у системі економічної освіти. Аспекти формування професійної етики студента вивчали М. Вудвок, Д. Френсіс, Д. Карнегі, П. Колетт, І. Кон, Д. Найвен, А. Піз; професійне іншомовне спілкування досліджували Т. Алексеєва, В. Артемов, Н. Басова, Н. Дрб, І. Козубовська та ін.

Проведений аналіз джерельної бази дає змогу констатувати, що на сьогодні накопичений певний досвід із підготовки вчителя до туристичної роботи. Проте, залишається не визначеною проблема навчання професійному іншомовному спілкуванню в туристичній роботі.

Водночас, теоретичний аналіз наукових досліджень свідчить, що проблема формування у майбутніх фахівців сфери туризму готовності до професійного іншомовного спілкування ще недостатньо досліджена як в теоретичному, так і в практичному аспектах, зокрема, не дістали ґрунтового розкриття й обґрунтування зміст, форми, методи, засоби та педагогічні умови формування у студентів закладів вищої освіти сфери туризму готовності до іншомовного спілкування, які мають забезпечити якісну професійну підготовку майбутніх фахівців сфери туризму.

Враховуючи об'єктивну потребу і соціальну значущість якісної професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму в умовах розширення туристичних контактів нашої держави, актуальність проблеми формування у студентів закладів вищої освіти сфери туризму готовності до спілкування, її недостатню теоретичну, практичну та методичну розробленість.

Міжкультурна комунікація в туризмі відображає не лише пошуки культурної єдності, а й тенденції до збереження культурної своєрідності, тому туризм можна розглядати як форму міжкультурних контактів, як засіб збагачення культур. Н. Козирева зазначає, що туризм є діалогічною формою зустрічі культур, яка, з одного боку, сприяє поглибленню культурної самосвідомості й ідентифікації того, хто подорожує, а з іншого, призводить до взаємозбагачення культур завдяки взаємообміну культурним досвідом [1, с. 27].

Мета роботи полягає у розкритті можливостей навчання професійному іншомовному спілкуванню як одного із засобів підготовки до туристичної роботи; визначенні критеріїв готовності студентів для туристичної роботи та шляхів підвищення ефективності іншомовної комунікативної компетенції в туристичній роботі.

Основними завданнями були: систематизувати теоретичні та практичні знання з іноземної мови у процесі підготовки до туристичної роботи; розробити активні методи навчання професійно-орієнтованому спілкуванню іноземною мовою при підготовці до туристичної роботи; удосконалити вміння та навички майбутніх учителів, формуючи їхню практичну готовність до туристичної роботи засобом комунікативної компетенції.

Менеджер повинен мати компетентну, професійну, логічну мову, вміти вести ділові переговори у виробничому середовищі, використовуючи відповідні методи вербального спілкування, щоб підготувати публічний виступ, застосовувати певні форми дебатів, щоб обговорити питання загального та професійного характеру тощо. Цей професійно-комунікативний розвиток студентів спрямований на курс "Українська мова за професійним спрямуванням".

Майбутнє менеджера-спеціаліста повинно відповідати стандартам сучасної української літературної мови, використання професійної термінології; спілкуватися, використовуючи свою власну відповідну українську мову та слова іноземного походження, працювати з спеціальною (професійною) літературою; безкоштовне використання різних функціональних стилів у професійній діяльності; використовувати й активно поповнювати особистий

термінологічний запас; орієнтуватися в типових та нетипових ситуаціях професійного спілкування; мати навички спонтанного діалогу; аналізувати свою власну мову й оптимальне положення нормативності, використовувати мовні ресурси.

Професійна система мовлення має забезпечити формування інтегрованих професійних знань і навичок, у тому числі мовної спеціалізації. Звичайно спеціальностей, особливо в координації викладання фахових дисциплін.

Професійне мовлення особистості показує рівень духовного та інтелектуального розвитку, внутрішньої культури. Дослідники виявили, що світ бізнесу впродовж дня, говорить близько 30 тисяч слів, уміння правильно говорити – це не модні тенденції, а невідкладні потреби [6, с. 34].

Звичайно, викладачі всіх спеціальностей формулюють у студентів певну культуру мовлення, пояснюють значення нових слів, розглядають усні відповіді, правильні мовні помилки, але тільки на уроках української мови студенти можуть отримати важливий досвід з мовлення, і це робить свій внесок у загальну культуру майбутнього менеджера.

Основна мета освіти полягає у формуванні професійного мовлення студентів із високим рівнем інтелекту, розвиток особистісних якостей, значимість, тому що знання може зрозуміти тільки людина з високим рівнем мовної культури.

Найбільш ефективні мовні навички розвиваються у студентів в аудиторії, де найбільш близько реалізовано реальне спілкування і вирішуються типові проблеми зв'язку. Слід уникати штучності спілкування за допомогою моделювання майбутньої професійної діяльності.

Роботу з формування мовних навичок студентів доцільно проводити за такими напрямками:

- характеристика і контроль правильного використання правил української мови;
- формування та розвиток основних навичок спілкування.

Для оптимізації процесу формування мовних навичок необхідно: вчити українську мову для професійних цілей в інтегрованій системі отримання спеціальної освіти студентами; студенти розвивають навички в ретельному виборі мовних засобів залежно від цілей і завдань, щоб проаналізувати і поліпшити свій виступ, забезпечують діяльнісний підхід до формування мовних навичок у професійній комунікації; організувати формування мовних навичок у промові матеріального становища, якомога ближче до майбутньої професійної діяльності, уникаючи штучності й надуманості; приділяти постійну увагу до мови методичного забезпечення дисциплін професійних менеджерів та економістів; активізувати роботу з формування мовних навичок студентів в аудиторії з високо спеціалізованих дисциплін через постійну участь викладачів, щоб перевірити й оцінити [2, с. 14].

Освоївши систему навичок мовлення, студенти будуть мати змогу встановити вербальний контакт зі співрозмовником, створити вираження в різних стилях і жанрах, використовуючи відповідну термінологію. Але бажання нормалізації власної мови, розуміння мови в студентів виникає тільки в результаті безперервної наполегливої праці викладачів усіх предметних циклів.

Таким чином, формування професійного мовлення студентів-менеджерів – це безперервний процес.

Із розширенням міжнародного співробітництва в економічній та політичній глобалізації, швидкий розвиток міжнародного туризму в світі і в Україні, докорінно змінив вимоги, які роботодавці висувують сьогодні випускникам спеціальності “туризм”. На додаток до високого професійного рівня, сучасний фахівець повинен опанувати високий рівень іноземної мови компетенції для майбутньої професійної діяльності, яка включає в себе професійний ріст, заснований на внутрішніх і зовнішніх досягненнях, обміну досвідом з іноземними колегами та різноманітними дослідженнями.

У зв'язку з цим, українські заклади вищої освіти найбільше потребують більш компетентної парадигми освіти. Відповідно з цим результатом освітнього закладу становить так звана “компетентність”, яка відображає результати навчання, систему цінностей, сили, які мотивують до

діяльності, спілкування і так далі. Ця зміна в системі вищої освіти включає в себе вдосконалення підготовки, компетентними не тільки у професійних, а й у комунікативних умовах.

Навчання іноземних мов у сфері туризму є важливою частиною вищої освіти. Метою навчання у вищій освіті є оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування та оволодіння професійною компетентністю іноземної мови, спрямованою на успішну реалізацію подальшої професійної діяльності.

Формування іншомовної комунікативної компетенції, необхідна для професійної діяльності зв'язку в майбутньому, включають найбільш актуальні завдання професійної педагогіки, тому що рівень підготовки студентів напряму "Сфера обслуговування" повинен бути досить високим.

В останні роки формування комунікативної компетенції фахівців були предметом інтенсивного обговорення в педагогіці. Проте, реальна навчальна практика далека від наукових і теоретичних розробок. Особливо це відноситься до розробки і реалізації організаційно-педагогічних умов формування компетентності фахівців різних профілів.

Аналіз подій показує, що увага дослідників в основному зосереджена на теоретичних і методологічних аспектах, обговорюють проблеми історичні, соціально-культурні, професійні компетенції та діяльнісні аспекти в освіті. Широке обговорення поняття "юрисдикція" і "компетентність", їх вартість, зміст і структура. Тим не менш, відносно мало досліджень присвячено проблемам упровадження технологій та реалізації компетентнісного підходу в практиці вищої освіти.

Невід'ємним компонентом комунікативної компетенції є лінгвістичні і соціально-культурні знання та навички майбутньої діяльності фахівця, як менеджера з туризму передбачає вирішення конфліктів, пов'язаних не тільки з мовними труднощами і культурними особливостями, а й спілкування з партнером. Наявність культурних знань, інформації про культурні традиції, звичаї та норми поведінки країни, дозволить майбутнім фахівцям зрозуміти співрозмовника і вибрати свою власну лінію поведінки в процесі спілкування. Лінгвістичні знання та навички дають можливість для зв'язку іноземною мовою, що сприяє розумінню партнера по спілкуванню.

Успіх міжкультурної взаємодії залежить від здатності проявляти толерантність менеджера з туризму і терпимості в процесі спілкування. Толерантність є ядром комунікації, як здатність зв'язку співпереживати і розуміти емоційний стан сприяє балансу міжособистісних відносин, робить соціальну поведінку обумовленою [4, с. 123-124]. Здатність до співпереживання професійно важлива якість у туристичній діяльності, як рівень кваліфікації залежить від емоційного сприйняття здібностей співрозмовників один одного, контролювати свою поведінку й емоції, а також вибір способів вирішення конфліктів.

Здатність проявляти терпимість є чи не найважливішою якістю професійного туризму, як туризм у сучасному суспільстві означає повагу сприйняття і розуміння різноманіття культур у світі. Толерантність передбачає здатність комунікаторів сприймати деякі факти з інших культур, особливо, якщо вони відрізняються від норм і звичаїв своєї культури, що призводить до бажання зрозуміти і прийняти без конфліктів іншої точки зору. Як зазначає М. Соколова, однією головних умов успішної міжкультурної комунікації є ставлення до партнера по комунікації не як до суперника, а прагнення до уникнення нав'язування ідей, до гармонізації діалогу, що є основою розвитку культур [5, с. 148].

Отже, міжкультурна комунікація є невід'ємною частиною підготовки менеджерів туризму, підготовки на основі культурної творчості професійної діяльності туризму та формування творчої, толерантної, комунікативної особистості. Мета формування готовності до міжкультурної комунікації має бути досягнення адекватності та ефективності спілкування, тобто досягнення цілей спілкування.

Освіта та підготовка майбутніх менеджерів туризму повинна бути спрямована на розвиток таких якостей, як толерантність, емпатія, культура спілкування, яка сприяє ефективній комунікації з представниками будь-якої культури.

Список використаних джерел

1. Бичок А. В. Міжкультурна комунікація – важливий аспект у професійній діяльності менеджера / А. В. Бичок // Проблеми та перспективи лінгвістичних досліджень в умовах глобалізаційних процесів (Тернопіль, 15-16 жовтня 2009 р.) : матер. II міжн. наук.-практ. конф. / ТНЕУ, кафедра іноземних мов для ЗЕД, Тернопіль, 2009. С. 259-261.
2. Лівенцова, В. А. Формування культури професійного спілкування у майбутніх менеджерів невиробничої сфери : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / В. А. Лівенцова. Вінниця, 2002. 20 с.
3. Михайліченко Г.І. Фахове забезпечення галузевих стандартів вищої освіти з напрямів “Менеджмент”, “Туризм” / Г.І. Михайліченко // Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: Зб. наук. пр. Київ : Тонар, 2007. С. 199-206.
4. Формування професійної компетентності фахівця сфери послуг і туризму: навчально-методичний посібник / [В.Т. Лозовецька, Л.Б. Лук’янова, Л.В. Козак та ін.] : за заг. ред. В.Т. Лозовецької. Київ : 2010. 382 с.
5. Фастовець О. О. Вдосконалення підготовки майбутніх менеджерів туристичної індустрії в контексті сталого розвитку та євроінтеграції / О. О. Фастовець // Екологія : наука, освіта та природоохоронна робота : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 22-23 березня 2007 р. Умань; Київ, 2007. С. 148-149.
6. Федорченко В.К. Підготовка фахівців для сфери туризму. Теоретичний і методологічний аспекти: Монографія / В. К. Федорченко. Київ : Вища школа, 2002. 350 с.
7. Шевцова Є.В. Взаємозв’язок професійної та комунікативної культури особистості майбутнього фахівця: [Електронний ресурс] // Збірник наукових праць СевКавГТУ. Серія: Гуманітарні науки. Ставрополь, 2003. Вип. 10. Режим доступу: <http://www.ncstu.ru>.

With the increase of international cooperation in the economic and political globalization, the rapid development of international tourism in the world and in Ukraine radically changed the demands that employers make to today's graduates of the speciality “Sphere of service”. In addition to the high professional level a modern specialist must possess a high level of foreign language competence for their future professional activity, which includes professional growth, based on inner and external achievements, exchange experience with foreign colleagues and different researches.

In this regard, the Ukrainian institutions of higher education need most by more competent paradigm of education. In accordance such result educational institutions is the so-called “competence”, which but also reflects the results of learning, system of values, forces that motivate to activities, communication. This change in the system of higher education includes the preparation of competent specialist not only in professional, in communicative conditions.

Teaching of foreign languages in the sphere of tourism is an important part of higher education. The purpose of in higher education is the mastery of a foreign language as a means of communication and formation of professional foreign language competence, directed at the successful realization of the further professional activity.

The formation of foreign language communicative competence necessary for professional activities in the future, include the most actual tasks of professional pedagogy, because the level of preparation of the students specialising in “Sphere of service” should be rather high.

The main components of communicative competence are the specialist's linguistic and socio-cultural knowledge and skills of future activities, as a tourism manager suggests decision of conflicts connected not only with language difficulties and cultural peculiarities, but also with communication with a partner. The availability of cultural knowledge, information about cultural traditions, customs and rules of the country, will allow future professionals to understand the interlocutor and to choose his own strategy in the communication process.

Linguistic knowledge and skills provide an opportunity for connection by means of a foreign language; it contributes to the understanding of the communication partner. The success of intercultural communication

depends on the ability of tourism manager to show tolerance in the communication process. Tolerance is the core of communication, as the ability to empathize and understand the emotional state, contributes to the balance of interpersonal relationship. The capacity for empathy is an important quality of professional tourism, as the level of qualification depends on the emotional perception of the interlocutors' abilities, to control their behavior and emotions, and also a choose methods of solving conflicts.

Therefore, education and preparation of future tourism managers should be directed at the development of such qualities as tolerance, empathy, communication culture, which promotes the effective communication with representatives of any culture.

Key words: *communicative competence, professional education, preparation, tourist activity, sphere of service, foreign language.*

УДК 372.461(07)

DOI: 10.32626/2309-9763.2018–25.–2.252-256

Наталія Третяк
Nataliia Tretiak

РОБОТА НАД ВІДМІНКАМИ ІМЕННИКІВ У ПРАКТИЦІ ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

WORK ON THE CASES OF THE NOUN IN THE PRACTICE OF PRIMARY TEACHING OF THE UKRAINIAN LANGUAGE

У статті розглянуто вивчення знань із граматики, засвоєння граматичних норм української мови, формування відповідних практичних умінь на початковому етапі шкільної мовної освіти, що дає змогу досягти її найважливішої мети – сформувати в молодших школярів уміння правильно оформлювати власні висловлювання і підвищити рівень їхньої загальної культури усного й писемного мовлення.

Ключові слова: *граматика, відмінки української мови, мета, словосполучення, речення, текст, мова, мовлення, культура мовлення, іменник.*

У період реформування початкової школи й оновлення її змісту освіти відповідно до Закону України “Про загальну середню освіту” відбувається переорієнтація процесу навчання української мови на розвиток мовної особистості молодшого школяра, формування його комунікативної компетентності.

З огляду на значущість цього завдання у Державному стандарті початкової освіти і навчальній програмі з української мови для 1-4 класів визначено комунікативну, лінгвістичну (мовну), лінгвоукраїнознавчу змістові лінії, за якими має здійснюватися оволодіння українською мовою, опанування усного й писемного спілкування.

Як зазначається у Програмі середньої загальноосвітньої школи (1-4 класи) з української мови, основні завдання початкового навчання мови та її основних розділів – формування в молодших школярів уміння осмислено говорити, читати й писати, збагачувати мовлення, дати початкові відомості з мови, розвивати увагу й інтерес до мовлення (свого й чужого) [3, с. 9].

Основна мета курсу української мови полягає у формуванні ключової комунікативної компетентності молодшого школяра, яка виявляється у здатності успішно користуватися мовою (всіма видами мовленнєвої діяльності) в процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, вирішення життєво важливих завдань.

Одним із важливих напрямів у реалізації цих завдань має стати робота над формуванням і вдосконаленням граматичного ладу усного і писемного мовлення учнів початкових класів. Саме така діяльність сприятиме підготовці молодших школярів до вивчення граматичного